

ПРОМІЖНИЙ ЗВІТ ЗА ПІСЛЯВИБОРЧИЙ ПЕРІОД
29 жовтня – 6 листопада 2012 року

9 листопада 2012 р.

I. РЕЗЮМЕ

- Процес встановлення підсумків голосування все ще триває у деяких виборчих округах. Цьому процесу бракувало прозорості; подальше спостереження після дня голосування продемонструвало, що ця складова процесу отримала негативну оцінку щодо роботи 77 з 161 окружних виборчих комісій (ОВК), де здійснювали спостереження спостерігачі Місії спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДПІ. У близько 25 ОВК, де продовжилося спостереження МСВ ОБСЄ/БДПІ після дня голосування, виникли серйозні проблеми під час встановлення підсумків голосування в одномандатних округах внаслідок порушень та інших невідповідностей, серед яких було залякування членів ОВК та ДВК, втручання у роботу ДВК, завчасне підписання протоколів ДВК, відсутність сторінок у протоколах ДВК та відмінності у даних, внесених до копій одних і тих самих протоколів ДВК.
- МСВ ОБСЄ/БДПІ помітила випадки внесення змін до попередніх результатів після того, як вони були оприлюднені на вебсайті ЦВК; існують суттєві ознаки того, що відбулося маніпулювання деякими результатами на користь певних учасників виборчих перегонів.
- 5 листопада ЦВК одноголосно прийняла рішення, що фактично скасувало вибори у п'яти мажоритарних округах, та звернулася до парламенту з проханням забезпечити законодавчу базу для проведення повторних виборів. Опозиція заявила про намір оскаржити це рішення.
- До ДВК та судів надійшло багато скарг. Деякі партії, кандидати та уповноважені особи скористалися прогалинами у законі щодо визначення підсумків голосування та судовою системою як інструментом для скасування результатів підрахунку голосів у ДВК або зриву процесу визначення підсумків голосування в ОВК.

II. ВСТУП

29 жовтня Місія спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДПІ разом з Парламентською асамблеєю ОБСЄ, Парламентською асамблеєю Ради Європи, Європейським парламентом та Парламентською асамблеєю НАТО оприлюднила Заяву щодо попередніх результатів та висновків, до якої увійшли результати спостереження до дня голосування та під час встановлення підсумків голосування¹. У післявиборчий період МСВ зосередилася на спостереженні процесу встановлення підсумків голосування та оголошення результатів, а також розгляді скарг та звернень. Довгострокові спостерігачі (ДС) МСВ ОБСЄ/БДПІ продовжують спостереження у регіонах.

¹ Текст заяви на <http://www.osce.org/odihr/96675>.

Цей проміжний звіт слід розглядати разом із проміжними звітами за передвиборчий період, а також у комплексі із Заявою щодо попередніх результатів та висновків. Приблизно через два місяці після завершення виборчого процесу ОБСЄ/БДПЛ підготує комплексний кінцевий звіт, до якого увійдуть рекомендації органам влади для розгляду.

III. ВСТАНОВЛЕННЯ ПІДСУМКІВ ГОЛОСУВАННЯ ТА ОГолоШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Процес встановлення підсумків голосування в окружних виборчих комісіях (ОВК) та оголошення кінцевих результатів ще тривав на момент підготовки цього звіту. Більшість ОВК вже завершила свою роботу, але кілька ОВК продовжували обробляти протоколи, отримані від дільничних виборчих комісій (ДВК), а інші виправляли помилки, виявлені Центральною виборчою комісією (ЦВК). ЦВК почала оголошувати результати виборів у деяких мажоритарних округах². Результати виборчих перегонів за пропорційним компонентом ще не оголошені, оскільки не всі протоколи опрацьовані.

Подальше спостереження після дня голосування виявило, що процес встановлення підсумків голосування отримав негативну оцінку в 77 з 161 ОВК, де МСВ ОБСЄ/БДПЛ здійснювала спостереження. Основні проблеми, про які повідомлялося одразу після дня голосування, стосувалися замалих приміщень ОВК, переповненості, напруження, а також маніпуляцій з виборчими матеріалами, отриманих від ДВК. Ситуація з тривалою обробкою результатів, що надходили від ДВК, погіршувалася внаслідок оголошення довгих перерв у роботі деяких ОВК³, а також дуже великої кількості ДВК, які мали вносити виправлення до протоколів через незначні помилки або через невідповідність цифр у протоколах. Процесу визначення підсумків голосування бракувало прозорості, особливо з урахуванням того, що більшість членів ОВК або уповноважених осіб, національних та міжнародних спостерігачів, як правило, не мала доступу до кімнати, де підсумки голосування вносилися до комп'ютерної системи для передачі до ЦВК. Позитивним є те, що ЦВК оприлюднювала результати голосування на виборчих дільницях на своєму вебсайті; однак, деякі важливі цифри, зокрема кількість бюлетенів, що були визнані недійсними, або кількість виборців, які отримали бюлетені, не оприлюднювалися.

Процес встановлення підсумків голосування тривав протягом кількох днів після дня голосування; у близько 25 ОВК, де МСВ ОБСЄ/БДПЛ продовжувала спостереження, виникли серйозні ускладнення у ході визначення підсумків голосування в одномандатних округах внаслідок порушень у ході процесу або інших проблем. Серед порушень спостерігалися залякування членів ОВК та ДВК, втручання у роботу ОВК – часто з боку кандидатів, уповноважених осіб, спостерігачів та інших⁴. Також спостерігалися випадки завчасного підписання порожніх протоколів ДВК, відсутності сторінок у протоколах ДВК, відмінностей у даних, внесених до копій одних і тих самих протоколів ДВК⁵. Спостерігалися також випадки повторного скликання та зміни результатів підрахунку голосів, а також відключення електроенергії у деяких приміщеннях ОВК під час встановлення підсумків голосування. Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ помітили присутність

² 6 листопада ЦВК оголосила результати виборів у 21 мажоритарному виборчому окрузі.

³ Наприклад, ОВК 11 (Вінницька область), 58 (Донецька область), 94 (Київська область), 95 (Київська область), 194, 197 (Черкаська область), 211, 215, 216, 222, 223 (усі у м. Київ), 225 (Севастополь).

⁴ Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомили про такі порушення в ОВК 11 (Вінницька область), 71 (Закарпатська область), 95 (Київська область), 132 (Миколаївська область), 194 (Черкаська область), 211, 214, 215, 223 (усі чотири у м. Київ). У деяких випадках здавалося, що особи, які були акредитовані як спостерігачі або журналісти, брали участь в організованому зриві процесу встановлення підсумків голосування.

⁵ Відповіно в ОВК 155 (Рівненська область), 20 (Волинська область) та 184 (Херсонська область).

спеціальних підрозділів безпеки всередині або зовні у семи ОВК, причому у деяких випадках вони блокували вхід до приміщення. У Миколаївській області спеціальні загони зайшли до приміщення ОВК 132 та вилучили протоколи ДВК за рішенням суду про передачу цих матеріалів до суду.

Нечіткі положення виборчого закону⁶ призвели до багаторазового перерахування, рішення про яке приймалося ОВК на основі скарг з боку учасників виборчих перегонів, судових рішень, та у випадках, коли пакети з виборчими матеріалами були незаконно відкриті після того, як вони були доставлені до ОВК. У двох випадках після повторного підрахунку голосів, відданих за мажоритарною складовою, ОВК встановила що велика кількість бюлетенів, раніше врахованих на користь кандидатів-лідерів, мала позначки більш ніж за одного кандидата, і тому ці бюлетені були визнані недійсними; очевидно, вони були зіпсовані у приміщенні ОВК⁷.

МСВ ОБСЄ/БДПЛ помітила два випадки внесення змін до попередніх результатів, що були оприлюднені на вебсайті ЦВК після обробки 100% протоколів, отриманих від виборчих дільниць, у результаті чого кандидат, який спочатку був другим, отримав перемогу на виборах. Це відбулося у виборчих округах 14 (Вінницька область)⁸ та 132 (Миколаївська область)⁹. Як повідомляють у ЦВК, це стало наслідком зміни результатів в ОВК після внесення даних до системи.

У виборчому окрузі 94 (Київська область), результати встановлення підсумків голосування на 27 виборчих дільницях (близько 30 000 голосів) були визнані ОВК недійсними за рішенням суду. Кандидат від Партії регіонів у своїх позовах стверджувала, що її спостерігачам не надали доступу у приміщення на 28 виборчих дільницях. Внаслідок рішення про визнання результатів недійсними кандидат від Об'єднаної опозиції-«Батьківщини» втратив майже 6 500 голосів та лідуючу позицію у виборчому окрузі на користь кандидата від Партії регіонів.

МСВ ОБСЄ/БДПЛ перевірила приблизно 300 офіційних копій протоколів¹⁰ з результатами підрахунку голосів за пропорційним та мажоритарним компонентом щодо їхньої відповідності результатам, оприлюдненим на вебсайті ЦВК та виявила 45 протоколів з технічними помилками¹¹ та неточностями, незначними змінами результатів підрахунку

⁶ Стаття 94.5 Закону про вибори передбачає можливість повторного підрахунку голосів на ДВК лише у тому випадку, коли виборчі матеріали не були запечатані перед переданням до ОВК, або якщо скарги про порушення у ході підрахунку або передання виборчих матеріалів надійшли не пізніше передання таких матеріалів до ОВК. Стаття 94.10 зобов'язує ОВК провести повторний підрахунок у разі наявності будь-яких ознак того, що пакет з виборчими матеріалами був відкритий, навіть після того, як матеріали були належним чином запаковані на момент їхнього отримання ОВК.

⁷ ОВК 11 та 14 (обидві у Вінницькій області).

⁸ МСВ ОБСЄ/БДПЛ переконалася у тому, що результати ДВК 050004, 051085 та 05598 були змінені після того, як вони були оприлюднені на вебсайті ЦВК, що призвело до зміни кандидата, який виграв.

⁹ МСВ ОБСЄ/БДПЛ зробила скріншоти веб-сторінки з попередніми результатами по виборчому округу 132 на вебсайті ЦВК після обробки 100% протоколів з виборчих дільниць. Відповідно до скріншоту з даними на 12:41 30 жовтня, лідуюча позиція була у Аркадія Корнацького (Об'єднана опозиція-«Батьківщина»), який отримав 29 678 голосів. Скріншот тієї ж веб-сторінки з результатами на 20:37 30 жовтня зазначає у якості переможця Віталія Травянка від Партії регіонів, який отримав 29 910 голосів. В обох скріншотах кількість виборців, які проголосували за Корнацького та за кандидата від Українського демократичного альянсу за реформи («УДАР») залишилися незмінними, в той час коли дані по інших п'яти кандидатах у цьому окрузі були змінені.

¹⁰ Спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ отримали ці протоколи на виборчих дільницях або в ОВК.

¹¹ Зокрема, неправильні цифри щодо кількості виборців, неправильного порядку кандидатів у протоколах, або деякі незаповнені поля.

голосів¹² та кількома істотними ознаками маніпулювання результатами на користь певних учасників виборчих перегонів¹³.

ЦВК встановлює результати виборів під час безперервного засідання з 30 жовтня. Кілька разів засідання було призупинене, зокрема, для обговорення деяких скарг за закритими дверима. За результатами обробки протоколів ОВК та ДВК¹⁴ ЦВК зобов'язала більш ніж третину ОВК подати уточнені протоколи та забезпечити внесення виправлень до деяких протоколів ДВК.¹⁵

У відповідь на повідомлення деяких ЗМІ та заяви політичних партій та кандидатів Голова ЦВК оголосив, що він підозрює, що порушення відбулися у деяких ОВК під час встановлення підсумків голосування. ЦВК звернулася до Генеральної прокуратури із проханням відстежити деякі скарги та повідомлення ЗМІ. Робота ОВК 11 (Вінницька область), 189 (Хмельницька область), 197 (Черкаська область) та 223 (м. Київ) з прийняття рішення щодо встановлення підсумків голосування була заблокована. Незважаючи на те, що у цих випадках блокування було зазвичай викликане відсутністю кворуму, оскільки більшість членів ОВК не були присутні на засіданні, скликаному з метою встановлення підсумків голосування, ЦВК не вжила жодних ефективних заходів для виправлення ситуації шляхом заміни членів ОВК, або зволікала з такою заміною¹⁶.

5 листопада лідери опозиційних партій Об'єднана опозиція-«Батьківщина», «Свобода» та «УДАР» направили спільне звернення до ЦВК, де йшлося про серйозні порушення у ході встановлення підсумків голосування на 13 виборчих округах. У другій половині того ж дня ЦВК одноголосно прийняла рішення, що фактично скасувало мажоритарні вибори у п'яти із зазначених округів (94, 132, 194, 197 та 223). У рішенні зазначалося, що було «неможливо достовірно встановити підсумки голосування та результати виборів народних депутатів» у цих округах, оскільки вибори у них не проводилися відповідно до Конституції та виборчого законодавства¹⁷. Оскільки закон не передбачає конкретних можливостей ЦВК для визнання результатів виборів в одномандатних округах недійсними, таке рішення було прийняте на основі загальних повноважень, наданих ЦВК Законом «Про Центральну виборчу комісію» та Законом про вибори¹⁸. Об'єднана опозиція-«Батьківщина» заявила про намір оскаржити рішення ЦВК.

ЦВК також звернулася до парламенту із проханням забезпечити законодавчу базу для проведення повторних виборів у цих п'яти округах. 6 листопада парламент прийняв рішення

¹² ДВК 680953 (Хмельницька область) у загальнодержавному виборчому окрузі; 631545 (Харківська область), 260755 (Івано-Франківська область), 650881 (Херсонська область), 260155 (Сумська область), 180113 (Житомирська область) та 350684 (Кіровоградська область) по одномандатних виборчих округах.

¹³ ДВК 320633, 320634, 320635, 320636 (Київська область), 710896 (Черкаська область) у загальнодержавному виборчому окрузі; 320095, 320700, 320731, 320701, 320702, 320698, 320697, 320705, 320711, 320721, 320727, 320728, 320729 (Київська область) в одномандатному виборчому окрузі 93.

¹⁴ У разі виявлення помилок та математичних невідповідностей під час обробки протоколів працівниками ЦВК Центральна виборча комісія могла вимагати від ОВК внесення виправлень до відповідних протоколів протягом періоду, визначеного ЦВК.

¹⁵ Наприклад, ОВК 6 (Автономна республіка Крим), 46 (Донецька область), 75, 76, 77, 80, 81, 82 (усі шість у Запорізькій області), 224, 225 (обидві у м. Севастополь).

¹⁶ Відповідно до статті 37.1 Закону про вибори, ЦВК уповноважена припиняти повноваження членів ОВК. ЦВК з власної ініціативи замінила голову ОВК 223.

¹⁷ Один з двох заступників Голови ЦВК зазначив, що результати у додаткових одномандатних виборчих округах можуть бути визнані недійсними.

¹⁸ ЦВК обґрунтувала своє рішення загальним правом контролювати дотримання та уніфіковане застосування закону, передбачене у статті 30.2.1 Закону про вибори та статтях 17.2 та 17.3 Закону «Про Центральну виборчу комісію».

рекомендувати ЦВК провести повторні вибори у відповідних округах. Парламент також створив тимчасову слідчу комісію для розслідування ходу встановлення підсумків голосування в деяких округах. Деякі учасники виборчого процесу висловили думку, що рішення ЦВК та відповідне рішення парламенту виходять за рамки закону, оскільки перевищують їхні повноваження.

IV. СКАРГИ ТА ЗВЕРНЕННЯ

Від імені політичних партій та кандидатів надійшла велика кількість скарг, де йшлося про порушення у день голосування або оскаржувалися результати голосування на рівні виборчих дільниць та округів¹⁹. Більшість скарг, поданих до судів, які проаналізувала МСВ ОБСЄ/БДПЛ, вимагають від суду визнати незаконними дії ДВК, що начебто не дозволили кандидатам або уповноваженим особам, уповноваженим представникам партій та спостерігачам, бути присутніми на виборчих дільницях під час голосування, і особливо після початку підрахунку голосів²⁰. Інші скарги вимагали від суду скасування рішень ОВК про встановлення результатів голосування на підставі фальсифікації результатів у протоколах ДВК або тверджень про порушення з боку ОВК у ході встановлення підсумків голосування, наприклад, відсутність перерахунку виборчих бюлетенів у випадку виявлення пошкоджень пакету з виборчими матеріалами, отриманого від ДВК. До ОВК також надійшло багато скарг, здебільшого про оскарження великої кількості заяв щодо голосування за місцем проживання, або із твердженнями про велику кількість заяв, написаних однією особою, а також щодо великої кількості виборців на деяких спеціальних виборчих дільницях, або порушення цілісності скриньок для голосування.

Вимога стосовно 48 годин, що відводилися судам для прийняття рішення, не завжди виконувалася, оскільки слухання деяких справ неодноразово відкладалися. Втім, суди намагалися розглядати справи вчасно, проводячи слухання у 24-годинному режимі. Суди задовольнили більшість скарг щодо ненадання доступу у приміщення виборчих дільниць під час голосування, підрахунку голосів або встановлення підсумків голосування, поданих кандидатами, переважно від Партії регіонів. Схожі скарги, подані спостерігачами або уповноваженими особами, задовольнялися лише у випадках, коли скаргники заявляли про ненадання їм доступу у приміщення виборчих дільниць до початку підрахунку голосів. Деякі партії та кандидати скористалися відсутністю чітких положень у законі щодо встановлення результатів голосування у якості інструмента для встановлення підсумків голосування ДВК недійсними або для зриву процесу встановлення підсумків голосування в ОВК. Жодне з судових рішень, яким визнавалася незаконність ненадання доступу кандидатам, уповноваженим особам або спостерігачам у приміщення виборчої дільниці, не скасовувало результатів голосування з цих підстав. Один суд постановив, що не може наказувати ОВК здійснити певні дії, зокрема, підготувати новий протокол про встановлення підсумків голосування, оскільки ОВК є юридичною особою та незалежним органом. Водночас, інше рішення цього ж суду вимагало від ОВК проведення повторного підрахунку голосів. Слід зауважити, що деякі суди постановили, що ненадання доступу у приміщення виборчої дільниці не вплинуло на результати голосування; водночас, інші суди постановили, що це «вплинуло на об'єктивність виборчого процесу». ОВК непослідовно виконували судові рішення стосовно відмов надати доступ у приміщення виборчих дільниць. Варто відзначити,

¹⁹ Станом на 5 листопада МСВ ОБСЄ/БДПЛ отримала інформацію про приблизно 185 скарг, поданих до ОВК, та 70 скарг, поданих до судів після дня голосування; водночас, реальна кількість скарг, скоріш за все, вища, оскільки вони не реєструються централізовано.

²⁰ Відмова надати уповноваженим особам доступ у приміщення виборчої дільниці може вважатися підставою для ОВК для скасування підсумків голосування на відповідній виборчій дільниці.

що серед судових рішень, проаналізованих МСВ ОБСЄ/БДПЛ, жодне не базувалося на доказах, отриманих за допомогою офіційних вебкамер.

Під час безперервного засідання, скликаного з метою встановлення результатів виборів, ЦВК також розглядала деякі скарги, подані кандидатами та політичними партіями, щодо ймовірних порушень у ході виборчого процесу. Усі ці скарги спочатку подавалися до окружних прокурорів, які передавали їх до ЦВК та згодом до Генеральної прокуратури.

Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомили, що деякі члени ДВК та ОВК боялися переслідувань відповідно до Кримінального кодексу за звинуваченнями про ухилення від виконання обов'язків або підроблення виборчих документів. Органи прокуратури та міліція отримали скарги про ймовірну фальсифікацію протоколів про результати підрахунку голосів, або інші порушення, що містять ознаки кримінального злочину, одна з яких була подана головою ОВК. Ці скарги направлялися до ОВК або ЦВК, або ще розглядаються.

*Єдиним офіційним документом є англійська версія.
Українською мовою надається неофіційний переклад.*